

มรตกล้านนา

ผีพราย (๓)

ผีพรายอีกประเภทหนึ่ง คือวิญญาณของหญิงที่ตายเนื่องจากการคลอดลูก ไม่ว่าจะเป็นการตายทั้งกลมหรือตายหลังจากการคลอด จังอยู่ข้างล้านนาเรียกผีตายทั้งกลมว่า "ผีตายกลมน" แต่หลังจากที่ผ่าลูกออกจากท้องแล้วแยกกันฝั่ง ผีของหญิงผู้เป็นแม่จะเรียก "ผีพราย" ส่วนผู้ที่ตายหลังจากการคลอด หากกล่าวถึงระยะเวลาแล้ว นับเอาตั้งแต่ตายทันที ขณะคลอดลูกออกที่เรียกกันว่า "ลูกตกฟาก แม่ตากหงาย" ไปจนกระทั่งตายในช่วงที่อยู่ในไฟ ถ้าตายในระยะเวลาดังกล่าวถือว่าวิญญาณเป็น "ผีพราย" เช่นกัน

การตายของหญิงในสมัยนี้ เชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายมีความรักและผูกพันต่อลูก และตัวเป็นอย่างดี จึงเฝ้าวนเวียนพยายามหาทางเอาลูกและตัวไปอยู่กับตนในเมืองผี ชาวบ้านได้คิดหาวิธีรักษาชีวิตลูกผู้คนตายไว้ อันสืบแรกมักจะให้ตัวไปบวชอยู่วัดไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ทันทีที่เมียตาย ส่วนลูก ชาวบ้านเชื่อว่าผีพ่อเกิดแม่เกิดคอยคุ้มครองอยู่ คงมีแต่การใช้เครื่องรางป้องกันเท่านั้น และเพื่อตัดสายสัมพันธ์โดยเฉพาะระหว่างตัวกับเมีย จึงนิยมให้ผี "ตัดพราย" ขึ้น

ทันทีที่ผู้เป็นพ่อลูกศึกษา ญาติจะจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี อันมีกระบะพัดไฟใส่ ผักสด ปลาสด เนื้อสด เครื่องสำอาง กระเจ๊ก หวี เครื่องประดับพร้อมหุ่นเป็นรูปผู้หญิงไว้ที่ริมฝั่งแม่น้ำ แล้วเชิญพ่อหมอผู้ชำนาญในไสยเวทย์เป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งเริ่มด้วยการให้ผู้เป็นผัวนั่งเหยียดเท้าไปแตะกระบะพัดไฟ พ่อหมอจะโยงสายสิญจน์จากศีรษะผู้เป็นผัวไปผูกกับ

หุ่นปั้นในกระบะ จากนั้นจึงช่วยอาคมแล้วใช้มีดหมอตัดสายสิญจน์ เมื่อตัดขาดแล้วนำกระบะไปลอยให้ไหลไปกับกระแสน้ำ ส่วนผู้เป็นผัว พ่อหมอจะทำพิธีปิด

วังควาญพร้อมมรณานิมนต์เสร็จแล้วให้กลับไปยังบ้านหมั้นชาววังศึกษาที่วัดไม่น้อยกว่าสามวัน

ส่วนผีพรายที่มีการนำมาเลี้ยงเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ ทำให้หญิงหลงรัก ช่วยกระซิบบอกเหตุการณ์หรือทำนายทายทักนั้น เกิดจากการที่ผู้มิอาคมไปลนเอาน้ำมันจากคาง และหัวนมของหญิงตายทั้งกลมจากหลุมฝังศพมาหุงปรุงเป็น "น้ำมันพราย"

ผู้ที่ไปเอาน้ำมันพรายได้ต้องเป็นผู้แก่กล้าทางวิทยาคม เมื่อทราบว่ามี การตายทั้งกลม ที่ไหน ผังไรที่ใด จะจัดเครื่องพิธีไปจุดเอาศพให้บังพิงในหลุมแล้วทำพิธีสนเอน้ำมันพราย พร้อมรายมนต์เรียกพรายไปด้วย เมื่อได้น้ำมันแล้วจะถอนผมศพเส้นหนึ่งใส่ในน้ำมันพราย จากนั้นจึงนำไปพวงรวมกับสีผึ้งและน้ำมันจากเมล็ดพืชอื่น ๆ แล้วเอาผสมน้ำมันจันทร์ไว้ใส่ ในผอบ เสร็จแล้วกลับผังศพไว้เรียบร้อย แล้วตอกหลักอาคมไขว้ไว้บนหลุมเพื่อสะกด วิญญาณที่เหลือนมิให้ออกไปได้

น้ำมันพรายที่ได้จะมีวิญญาณพรายสิงอยู่ ผู้มีน้ำมันพรายจะต้องปลุกศาลให้อยู่ พร้อมเลี้ยงดูด้วยเนื้อสด ปลาสด หรือไข่สด เป็นระยะ ๆ เวลาจะไปไหน หากต้องการให้ พรายไปด้วย ก็จะบอกกล่าวให้พรายรู้ พรายจะติดตามไปเพื่อรับใช้ตามที่ต้องการจะใช้ ข้อ สำคัญต้องเลี้ยงดู เช่นว่าก้อยู่นม และผู้ที่มีน้ำมันพรายจะต้องรักษาความเข้มขลังทางอาคม ไว้ตลอด เมื่อใดที่ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่หรือมีเหตุให้มันตกลายความขลัง

ผีพรายจะอาละวาดทำร้ายทั้งเจ้าของและครอบครัวให้เดือดร้อนถึงกับเอาชีวิตเลย ที่เดียว ฉะนั้นเจ้าของต้องตระหนักและระวังตัวตลอดเวลา ในกรณีที่ถูกเลี้ยงเสียชีวิตลง ลูก เมียต้องไปเชิญผู้ทรงกฤตยาการทำพิธีปล่อยพราย โดยจะใช้กระบะมัดพลีบรรจุเนื้อสด ปลา สด และไข่ดิบ เชิญพรายออกจากศาล แล้วนำกระบะไปลอยลงแม่น้ำ เป็นการปลดปล่อย วิญญาณส่งลอยไปให้พ้นจากห่วงมนตรา.

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(ภาพประกอบโดย อำนวนัย กันทะอินทร์)